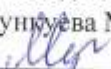

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ БУРЯТИЯ
ГБОУ «РЕСПУБЛИКАНСКИЙ БУРЯТСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ
ЛИЦЕЙ-ИНТЕРНАТ № 1»

РАССМОТРЕНО:
МО учителей бурятского
языка и литературы
Руководитель МО
Мункуева М.Б.

Протокол № 11
от «22» мая 2023 г.

СОГЛАСОВАНО:
Зам.директора по УВР

Цыбикова Д.Д.

Протокол № 1
от «31» 08 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО:
Директор ГБОУ
«РБНЛИ № 1»

Рабочая программа
учебного предмета «Буряад литература»

для класса 8 общего образования
на 2023-2024 учебный год

Составитель: Мункуева М. Б.
учитель бурятского языка и литературы

Тайлбари бэшэг

Мүнөө үеын, XXI зуун жэлэй, болбосоролой гол зорилго хадаа бэеэ даагаад бодомжолхо, ходо хубилжа байһан оршон тойронхи байдалда түргэн дадажа, өөрөөөрыгөө болбосоруулжа, хүмүүжүүлжэ шадаха аргатай хүниие хүмүүжүүлгэ болоно.

Федеральна гүрэнэй хуралсалай стандартын ёһоор буряад литература заалгын гол шухала зорилго хадаа литературна текстнүүдые уншаха ба тэдэниие ойлгожо абаха дадалгада хурагшадые хургалга болоно. Иимэ хургалга гээшэ литературые уран найханай үзэгдэл гээшэ гэжэ ойлгуулжа, тэрэниие хурагшадта шата шатаарнь удаа дараалуулан үзүүлжэ, ойлгуулжа, мэдэрхэ арга боломжонуудые олгуулга болоно.

Тус программа гүрэнэй Федеральна стандарт, Буряад Республикын Хуралсалай болон эрдэм ухаанай министерствын туршалгын программа баримталан табигданхай. Буряад дунда хургуулида буряад литература хуралсалай предмет боложо үзэгдэнэ.

Программа иимэ хубинуудһаа бүридэнэ: тайлбари бэшэг, хуралсалай- тематическа түсэб, программын байгуулга ба удха, календарно-тематическа түсэб, хурагшадтай мэдэсэ шадабариин гол эрилтэнүүд, хуралсалай- методическа хангалга, хабсаргалта.

8 классай литературын курс хурагшадые уран зохёол абьяастайгаар уншаха дуратай, ходорхойгоор, тодо зүбөөр уншаха шадабариинь хүгжэхэ, уншаһан зохёолоо ухаандаа буйлуулан, удхыень зүбөөр элирүүлэн ойлгодог, һонирходог болгохоһоо гадна хурагшадтай зохёол шудалан, шэнжэлэн үзэхэ эхин дадалнуудые бүридүүлхэ, түрэлхи литература тухайгаа юрэнхы мэдэсэтэй болгохо гэхэн зорилгонуудые табина.

8 классуудта буряад литературын программа соо оруулагдаһан зохёолнууд бүхыдөө эхинһээ адаг хүрэтэр уншагдахаһаа гадна, шэлэгдэн абтаһан эпическэ зохёолой зарим хэһэгүүд уншагдахаар хараалагдана. Зохёолой удха тухай хөөрэлдөөн, эхин шатын шэнжэлэл хэжэ хуралга имагтал литературна текст дээрэ хүдэлэлгэһөө эхитэй. Тиимэ дээрһээ эндэ хурагшадта хандан хэлэхэ багшын үгэдэ тусгаар эрилтэ табигдана.

Уран зохёолой гол удха, байгуулга, хэлэ зүбөөр ойлгуулха, хурагшадтай һанал бодол зүбөөр бүрилдүүлхэ, ухаалдуулжа хургаха хэрэгтэ шанар һайнтайгаар, зүбөөр эмхидхэгдэһэн литературна шэнжэлэл ехэ удха шанартай. Класс бүхэндэ хэлэ хүгжөөлгөөр тусгаар саг хараалагдана.

Түрэл буряад литература 8 классуудта иимэ зорилгонуудые бэелүүлхэ ёһотой:

- оршон тойронхи юртэмсын байдал ойлгожо абахын хэрэгсэл болгон, уран зохёол уншаха дура, хүсэ хурагшадта олгохо, хүн ба оршон тойрон хоёрой харилсаан һайн байха ёһотой гэжэ ойлгосо нэбтэрүүлжэ, уран зохёолшодой зохёол соогоо табиһан асуудалнууд дээрэ хөөрэлдөө ябуулха;

- уран үгэ буряад арадта эртэ урдын саһаа хойшо байһан гэжэ мэдэрэл олгохо, уран зохёолой хэлэ, үгын уран найханиие хүн зоной харилсаанай хэрэгсэл гээшэ гэжэ хүсэд дүүрэнээр ойлгуулха;

- арад зоной ажабайдалтай, хүгжэлтын түүхэтэй, ёһо заншалнуудтайнь, үнэтэй сэнтэй хараа бодолнуудтайнь түрэл литература нягта холбоотой гэжэ хурагшадта ойлгуулха:

- хурагшадые уншанан зохёолоо шэнжэлхэ, шүүмжэлхэ, харин ойлгоһоноо мэдэрхэ шадабаритай болгохо;

- хурагшадай бэлиг, ухаан бодол шэнжэлхэ, зохёохо арга боломжонуудые аман болон бэшэмэл хэлэнэй хүсөөр хүгжөөхэ;

- өөрын тусхай хараа бодолтой уншагшые, ондоо хүнэй хараа бодолые ойлгохо шадалтай, өөрынгөө бодолые аятай зохидоор, баримталгатайгаар тайлбарилжа, аман үгөөр гү, али бэшэмэл хэлээр дамжуулжа шадаха, шэнжэлһэн, шүүмжэлһэн удхатай дэлгэрэнгы бодомжолгонуудые байгуулха шадабаритайгаар хурагшадые хүмүүжүүлхэ;

- түрэл литературынгаа зохёолнуудые ойлгохо, сэгнэхэ, арадайнгаа сэнтэй бодолнуудые, ёһо заншалнуудые, хэдэн мянган жэлэй хугасаа соо буйлуулһан үнэтэй дүй дүршэлыень халан абаха, үргэдхэхэ, саашань үргэлжэлүүлхэ, уг дамжан далижуулха гүн сэдхэлтэй хүниие хүмүүжүүлхэ.

Ажаябуулгын хүсөөр хургалга – хуралсалай шэнэ стандартын онсо илгаа мүн. Иимэ хургалгын шухала зорилгонь хадаа хурагшын хүгжэлтэ болоно.

Мүнөө үедэ болбосорол педагогическа ябасын хоёр янзаар харуулагданхай – хургалгын урданай, заншалта системэ болон инновационно, шэнэдхэхэн системэ. Шэнэ үеын хургуулиин багшын урда хоёр харгы гарана- нэгэн гэбэл шэнэдхэлгын, инновационно арга боломжоор багшалха, үгы гэбэл хуушан заншалта системее баримталан ябаха.

Мүнөө үеын хургалгын онол аргууд хурагшадта гансал шэнэ мэдэсэ тайлбарилан ойлгуулха бэшэ, харин тэдэниие бэе бэетээ харилсажа, хуралсалай ябасада сэхэ оруулалсажа байгаад хургаха, олон янзын шадабари, дадал олгуулха аргатай. Тиимэхээ хурагшадай мэдэсэ болон бэлиг хүгжөөхын тула шэнэ үеын хуралсалай онол аргуудые хэрэглэхэ шухала. Эдэ онол аргууд иимэ боломжонуудтай:

1. Хурагшадай хуралсалай дүн найн шанартай болгохо;
2. Олон янзаар программын материал хурагшадта зааха;
3. Болбосоролой болон хүгжөөлгын арга дээшэлүүлхэ;
4. Хуралсалай саг үрэжэлтэйгөөр хэрэглэхэ;
5. Хуралсалай репродуктивна талыень бага болгохо.

Мүнөөнэй хэшээл- хурагшын хургалга олон янзаар үнгэргэгдэхэ арга боломжотой хэшээл. Иимэ хэшээл дээрэ хурагшад бэе бээдээ, багшадаа этигэмжэ харуулна, тэдэ өөһэдөө «туһа хүргыт» гэжэ гуйна, гаргаһан алдуунуудайнгаа түлөө тэдэ шүүмжэлэгдэнэгүй, алибаа хүдэлмэри дүүргэхын саг болзор тодхогдоно, бээе дааһан хүдэлмэрийн критеринүүд үгтэнэ, ажал хүдэлмэриее шалгаха, сэгнэхэ арга олгогдоно, хурагшын арга боломжонуудта таараха даабаринууд үгтэнэ.

Нурагшадта функционална бэшэг мэдэсэ олгохо зорилго Федеральна гүрэнэй нурагсалай стандартын зорилгонуудай нэгэн болоно.

Тиимэхэ буряад хэлэ болон литература заадаг багшын зорилго ямар байха ёһотойб? Энэ хадаа уран зохёолшын хараа бодол задалжа, уншаһанаа өөрынхээрэ тайлбарилжа, удхыень гарган харуулха шадабаритай нурагшадые хүмүүжүүлхэ зорилго болоно. Эндэ шухала талань юун бэ гэхэдэ, нурагшадай хэшээлэйнгээ сэдэб, зорилгонуудые өөһэдөө табижа нурагалга болоно. Тиин предмет һайнаар, шанартайгаар шудалагдана.

8 -дахи класста уран зохёол шудалан үзэлгэ.

Уран зохёол – эрдэмэй үндэһэн, булаг. Нэн түрүүн уран зохёол гээшэ сэдхэлэй ябасын хэрэгсэл болодог.

Хүн бүхэнэй уран зохёолһоо оложо абаһаниинь тэрэнэй хүгжэлтын шата болоно. Нэгэниинь тэрээн соо хүхюун зугаа, сэнгэлтэ бэдэрдэг, хоёрдохинь – нурагал заабари, нурабадахинь ямар бэ даа һүлдэ тэмдэг олодог, дүрбэдэхинь үнэн сэхые бэдэрдэг, табадахидань- уран зохёол гээшэ гоё һайхан байдал тухай һанаан, хүсэл болоод үгэнэ. Тиимэхэ хүн бүхэн уран зохёолһоо хэрэгтэй юумээ олодог бшуу. Тиигэбэшье уншагшын уран зохёолһоо олоһон юумэниинь тэрэниие нэгэтэшье ханаадаггүй. Юундэб гэхэдэ, уран зохёол ондоо юумэн тухай хэлэдэг бшуу. Юун тухай?

Энэ асуудал 8 -дахи классай нурагшадыеһье хүлээнэ. Бидэ мүнөө уран зохёол зохёогшын «хандалга» гү, али тэрэнэй «эльгээһэн бэшэг», «мүнхэ хани нүхэр» гээшэ гэхэн ойлгосодо дүтэлбэбди. Энэ «хандагань» хоёр гэрэлээр – зохёогшын болон уншагшын – гэрэлтэнэ. Уран зохёол, ондоогоор ном гэбди, - бултанда, мүн хүн бүхэндэ эльгээгдэһэн бэшэг гээшэ. Ном болбол зохёогшын сэдхэлэй халууниие шэнгээгээд, хадагалаад байдаг.

Энэ «хандалга», «бэшэг» тайлбариллаад, юун тухайб гэжэ ойлгожо абаха гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ.

Ном гээшэ хүнэй «мүнхэ хани нүхэр» гэжэ ойлгосо 8-дахи классай буряад литературы «Зохёогшо- Дүрэ – Уншагша» гэхэн хараада оронхой. **Хүн зондо зохёогшо юун гэжэ хэлээб? Намда тэрэ юун гэжэ хэлээб? Энэ хэлэхэндэнь би ямараар ханданабиб?** Эдэ нурабан асуудалнууд 8-дахи классай нурагшадай буряад литература шудалан үзэхэдэнь тон шухала зүйл боложо үгэнэ. (**«Хүн зонойхи – миниихи- зохёогшо болон би»**). Тиимэ тула уран зохёол дээрэ хүдэлэлгын тон шухала шэглэлнүүдын хадаа «тайлбарилга», мүн «өөрын бодол, үгэ болоно. Зохёол шэнжэлэн харалга болон тэрэниие сэгнэлгэ бээ даһан өөрын һаналтай, һанамжатай холисолдоно. Ондоогоор хэлэбэл, уран зохёолой интерпретаци (тайлбарилга, удхыень гаргалга) болоно.

Хэрбээ уншагшын ажал бээ даһан ажал болбол, тэрэ ехэ туһатай сэдхэлэй ажал болодог. Уншагшын урган гаралтын нурабан шата бии – уншалга, ойлгожо абалга, сэгнэлтэ үгэлгэ. 8-дахи класста эдэ шатануудта өөрын хараа бодол гэхэн шата нэмэгдэнэ.

8-дахи класста уран зохёол шэнжэлэн үзэлгын методическа байгуулга хүсэнэг болгон харуулжа туршябди.

Шухала асуудал	Бэдэрэлгэ	Хүдэлмэри	Шатанууд	Онол арга
Зохёогшо	бүгэдэ хүн зоной	уншалга	ухамайшалга (восприятие)	бэеэ даахан уншалга
Дүрэ	минии	ухаалалга, ухаандаа оруулалга (осмысление)	Ойлгосонуудай интерпретаци (тайлбарилга, удхыень гаргалга)	Практикум, семинар, реферат (тусхай сэдэбээр хэгдэһэн элидхэл)
Уншагша	зохёогшо болон «Би»	сэгнэлгэ	литературна-шүүмжэлһэн болон литературна уран хайханай интерпретаци	зохёолгын хүдэлмэри

8-дахи класстаа уран зохёол болон саг хоёрой холбоо ажаглахабди. Үни үнгэрһэн саг, түүхын үйлэ ушарнуудые хэр зүбөөр, хайшан гээд уран зохёолшон зурагланаб гэжэ сэгнэлтэ үгэхэбди. Тус ном- хрестомати соо түүхын үйлэ ушарнуудтай холбоотой буряад уран зохёолой олон жанр үгтэбэ. Түүхэ үни сагта хандадаг. Гадна мүнөөдэрэй шиидхэгдээгүй асуудалнуудые бүтээхэдэ, тэрэ оршон үе сагтай нягта холбоотой байдаг.

8-дахи класста «Абай-Гэсэр хүбүүн» үльгэр, XIII зуун жэлдэ зохёогдоһон «Монголой нюуса тобшо», «Гүн Сакба тухай», гэхэн түүхэлһэн хөөрөөн, ХҮШ- XIX зуун жэлнүүдтэ бүтээгдэһэн Д-Д. Заяевай, Б. Рабдановай замай тэмдэглэлнүүд үгтэнэ.

Дээдэ зэргын буряад уран зохёолшод болохо Б. Б. Барадинай, Х. Н. Намсараевай, Ц. Д. Дондубондой, Ц-Д. Д. Дондоковагай, А. Д. Бадаевай зохёолнуудтай танилсажа, Буряад оронойнгоо түүхэ урданай, 1930-аад онуудай коммуна байгуулгын түүхэхээ мүнөө үе саг болотор ажаглахабди.

1941- 45 онуудай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай түүхэдэ зорюулагдаһан Ж. Т. Тумуновай, Ц.-Д. Дондогойн, Ц. Р. Галановай, Б. Н. Ябжановай зохёолнууд заатагүй һонирхуулха.

1960-аад онуудай буряад нюотагуудай ажабайдалые, арад зоной хоорондох харилсаа зураглаһан Д. О. Эрдынеевэй, К. Ш. Цыденовэй зохёолнуудтай танилсахабди.

1990-ээд онуудай хүндэ хүшэр байдал тухай, оршолонто байгаалиин хүн зонтой нягта холбоотой байһан тухай А. Лыгденовэй зохёолһоо ойлгон абахабди.

Ажабайдалай мүнхын асуудалнуудта зорюулагдаһан М. Ж. Самбуевай, Л. Д. Тапхаевай зохёолнуудые уншахабди.

Тиимэхээ 14-15 наһатайшуулай уран зохёолдо хандалгань ойлгосотой ха юм. Эгээл энэ хаһадаа эдир уншагша өөр тухайгаа гү, али өөрыгөө уншаха эрмэлзэлтэй байдаг. Ондоогоор хэлэбэл, тэдэнэртэ зурагдаатай бүтээлэй зурагай бүд бэшэ, харин шэл һонирхолтой. Юундэб гэхэдэ, энэ шэлдэ тэрэ өөрынгөө дүрэ зураг (отражение) харана

бшуу. 14-15-тай хүн өөрыгөө ондоо хүн гээшэб гэжэ ханажа ябана, тиимэхээ нигүүлэхы сэдхэл, хайрлаха сэдхэл, дэлхэй дээрэ хүнэй наһанһаа эгээ сэнтэй юумэн үгы гэһэн ойлгосонууд тэрэнэй урда нээгдэнэ ха юм.

8-дахи класста үзэгдэхэ уран зохёолнууд соо олон янзаар нэрлэгдэһэн шухала асуудалнууд – «Би болон оршон тойронхи байдал», «Би болон гүрэн түрээ», «Би болон байгаали», «Би болон Эхэ орон» гэхэ мэтэ – табигдана. Эндэ хаа – хаанагүй «Би» гээшэ түрүүшын нуури эзэлнэ. Энэ хадаа 8 -дахи классай нурагшадай наһанайнь хэмжүүрэй тэмдэг болоно гээшэ. Зүгөөр сагайнгаа ерэхэдэ, эндэхи «Би» гээшэ өөрын 2-дохи нуури эзэлхэ ёһотой.

Энэ наһанай хэмжүүртэ Уншалга гээшэ ажабайдалай удха бэдэрэлгэ бэшэ, харин ажабайдалай үзэгдэлнүүд сооһоо өөрынгөө «Би» гээшые бэдэрэлгэ болоно.

Тэрээнһээ гадна 8-дахи класста үзэгдэхэ ном-хрестомати соо оруулагдаһан буряад уран зохёол – дэлхэйн болон Росси гүрэнэй арадуудай зохёолнуудай нэгэн боложо үгэнэ гээшэ. Зүгөөр манай буряад уран зохёол онсо, юундэб гэхэдэ, дүрэ бүхэнэйн сэдхэл амиды, галтайхан, согтойхон, тон ехэ һонирхол татама юм.

2 Нуралсалай-тематическа түсэблэлгэ

№	Сэдэб	Саг
1	Оролто хэшээл. Литература, тэрэнэй хүнэй сэдхэлэй байдалда оруулдаг үүргэ. Уран зохёол- үгын уран һайхан	1
2	Арадай аман зохёол. Буряад арадай дуунууд. «Тэргынгээ хольсоогой хийсээндэ». «Нүхэр». «Арбаадхан сэргэ».	2
3	Арадай дуунуудай байгуулга.	1
4	Үрээлнүүд. Үрээлнүүд тухай ойлгосо. «Аглаг тэнюун нютагнай». «Гэр бүлэ, гал гуламта». «Эрдэм бэлиг». «Ажал хүдэлмэри». «Сагаалган-манай һайндэр, Саг үедэ мандаха болтогой!» «Ханхинама хурим түрэмнай».	2
5	Творческо практикум.	1
6	«Абай- Гэсэр хүбүүн». 1. «Гэсэрэй дайда дээрэ түрэхэн тушаа». 2. Табадахи халаа «Гэсэрэй ой тайгын Орголи эрэн гүрөөһэ дараһан тушаа». 3. Абай –Гэсэрэй дүрэ. 4. «Абай-Гэсэр хүбүүн» үльгэрэй байгуулга. Эпосэй поэтикэ.	5

7	Түүхэлхэн хөөрөөнхөө « Гүн Сакба тухай». Түүхэлхэн хөөрөөнүүд тухай ойлгосо.	2
8	Нийтэ Монголой уран зохёол. «Монголой нюуса тобшо». 1. Тэмүүжинэй уг гарбал, бага наһанайнь үе. 2. Чингисэй эдир наһан. 3. Мэргидые хүнөөһэнийнь, Тэмүүжиндэ Чингис хаан соло олгогдоһониинь. 4. «Монголой нюуса тобшо» гэхэн зохёол тухай.	4
9	Творческо практикум. Монгол Уласай байгуулга тухай...	1
10	ХҮШ- XIX зуун жэлнүүдэй буряад арадай бэшэмэл зохёолнууд. Дамба-Даржаа Заяев «Замай тэмдэглэлнүүдхээ.	1
11	Будда Рабданов «Худалдаа наймаан, түбэд эхэнэрнүүд».	1
12	XX зуун жэлэй 1-дэхи хахадай буряад уран зохёол. Б. Б. Барадин (Самандабадра) «Буряад- монголой уг гарбалай домог». Шүлэг.	2
13	Х. Н. Намсараев «Цыремпил». Туужа 1. Нэгэдэхи бүлэг. (86- 119 н.)	(7) 2
14	Х. Намсараев «Цыремпил». Туужа. Хоёрдохи бүлэг. (120- 140 н.) Четвертиин дүн.	2

15	Х. Н. Намсараев «Цыремпил». Туужа. II-дохи бүлэг (3 хуби, 5 хубиин тобшо удха), (120- 133 н.)	2
16	Х. Н. Намсараев «Цыремпил». Туужа. II-дохи бүлэг (6-дахи хуби, 133-140 н.)	
17	Ц. Д. Дондубоной уран найханай юртэмсэ «Хиртэһэн нара». Туужаһаа хэһэгүүд. Нэгэдэхи бүлэг «Бурхан торхо хоёр».	(13) 1
18	Ц. Дондубон «Хиртэһэн нара» Хоёрдохи бүлэг «Тармалгын үе», «Хоёр бэшэг».	1
19	Ц. Дондубон « Хиртэһэн нара». Гурбадахи бүлэг «Буруулган бүрхэг үдэр».	1
20	Ц. Дондубон « Хиртэһэн нара». «Хагсуутай харанхы хүни».	2
21	Ц. Дондубон « Хиртэһэн нара». «Тэрэшни манай хүн гээшэ».	1
	Ц. Дондубон « Хиртэһэн нара». «Гэмынь урдаа, гэмшэлынь хойноо».	2
22	Ц. Дон « Хиртэһэн нара». «Хабарай үдэшэ».	1
23	Ц. Дон « Хиртэһэн нара». «Хоёр баяр тохёолдобо».	2
24	Ц. Дон « Хиртэһэн нара». «Шэнэ бэрхэшээл».	1
25	Реализм- уран зохёолой шэглэл. Уран зохёол соохи геройн сэдхэлэй байдал. Психологизм.	1
26	Х.х.х. Зохёохы хүдэлмэри. Багшын үзэмжөөр.	2
27	Класшаа гадуур уншалга. Багшын үзэмжөөр.	2
28	Уншаад, шэнжэлээд байхадаа...	2
29	Ж.Тумунов “Халуун зүрхэн”	3
30	А.Бадаев “Сэргэ”	2
31	Уянгата шүлэгэй сюжет	1
32	К ыденев “Хээрэ”	
33	Ц. Галанов “Эсэгын хүбүүн”	
34	Ц. Дондогой “Эхэ тухай поэмэ”	
35	Поэмэ тухай ойлгосо	1
36	М Самбуев “Аласай замда юрөөнэб”	
37	Сонет тухай, сонедэй түүхэхээ	1
38	Ц-Д Дондокова “Шулуунууд дуулана”	5
39	БЯБжанов “Эргын шүүдэр”	
40	Арадай аман зохёолой заншал уран зохёолдо хэрэглэлгэ	1
41	Д Эрдынеев “Түбэргөөнтэнэй хүбшэргэй”	
42	Л Тапхаев “Андалдаашагүй баялиг”	2
43	А.Лыгденев “Нюдэнэй аршаан”	

3. Календарно-тематическа түсэб
8 класс. Буряад литература. I четверть. 27 саг.

№ п/п	Хэшээлэй сэдэб	Сагай хубарни	Нурагшад ай ажаябуулгын шэнжэ	Хараалагдаһан дүнгүүд			Шалгалтын түхэлнүүд	Болзор	
				предметнэ	личносно	метапредметнэ		түсэбөөр	Бодото байдалаар
1	I. Оролто хэшээл. Литература, тэрэнэй хүнэй сэдхэлэй байдалда оруулдаг үүргэ. Уран зохёол- үгын уран найхан.	1ч.	Индивидуальна хүдэлмэри- авторнуудай оролто үгэ уншалга. Бүлэгөөр хүдэлмэри – уран зохёол хүнэй сэдхэлэй байдалда ямар үүргэ дүүргэнэб гэжэ баталха.	« Уран зохёол- үгын уран найхан » гэхэн мэдэсэ тобшолон онсодхохо.	Шэнэ юумэ мэдэхэ дадал үргэдхэхэ.	Уран зохёолой гол хэрэгсэлынь юун болоноб гэхэн асуудалда дэлгэрэнгы харюу үгэхэ, жэшээнүүдээр баримталха. (Ород уран зохёол хэрэглэжэ болохо.)	Дэлгэрэнгы сээжэ харюу.	2.09	
2-3	Арадай аман зохёол. Буряад арадай дуунууд. «Тэргынгээ хольсоогой хиисээндэ». «Нүхэр». «Арбаадхан сэргэ».	2 ч.	Индивидуальна хүдэлмэри- буряад арадай дуунууд тухай уншаха. Бүлэгөөр хүдэлмэри – бүлэг бүхэн тусхай даабари дүүргэхэ.	«Буряад арадай дуунуудые» уншаад, удхыень тайлбарилха, гол бодолын элирүүлхэ..	Буряад арадай сэдхэлэй хүгжэлтэдэ урданай дуунуудай үүргэ тон ехэ удха шанартай байһыень жэшээ дээрэ харуулха.	Буряад арадай дуунуудые ямар дуушад гүйсэдхэнэб гэжэ Сахим юртэмсэһөө (Интернедһээ) олохо. Харюугаа тодоор, зүбөөр дамжуулха.	Асуудалда харюу, мэдээсэл бэлдэхэ.	5.09 5.09	

4	Арадай дуунуудай байгуулга.	1 ча с	Индивидуальна хүдэлмэри- тобшо конспект бэшэхэ. Бүлэгөөр- арадай дуунуудай байгуулга- тухай хөөрөө бэлдэхэ.	Бэшэмэл ба аман хэлэлгээ зүбөөр хэрэглэхэ, бүридхэхэ.	Арадай ажабайдалда дуунуудай эзэлхэн хуури ба тэдэнэй удха шанар тодорхойлхо.	Нурагшадай өөһэдынъ ханамжа элирүүлхэ. Эжы абаһаа урданай дуунуудые бэшэжэ абаха.	Дэлгэрэнгы сээжэ харюу.	9.09	
5-6	Үрээлнүүд. Үрээлнүүд тухай ойлгосо. «Аглаг тэнюун нюотагнай», «Гэр бүлэ, гал гуламта», «Эрхим бэлиг», «Ажал хүдэлмэри», «Сагаалган- манай хайндэр, Саг үедэ мандаха болтогой!»... «Ханхинама хурим түрэмнай...»	2 ча с	Индивидуальна- хайшаагдаһан үрээлнүүдые дэбтэртээ бэшэхэ. Бүлэгөөр- бэе бэеэ шалгалга. Фронтальна- асуудалнуудта харюу.	Үгтэһэн үрээлнүүдые уран гоёор уншалга, ном соо үгтэһэн асуудалнууд дээрэ хүдэлмэри үнгэргэхэ.	Гансаараа мүн суг хамта хүдэлхэ шадабари олгохо. Хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ үрээлнүүд ямар үүргэ дүүргэнэб гэжэ элирүүлхэ.	Аман ба бэшэмэл хэлэлгээ хүгжөөхэ, дэлгэрэнгы харюу бэлдэхэ.	Юундэ буряад зон эрдэм бэлигыг эрхим баян гэжэ нэрлэнэб? Энэ сэдэбтэ хабаатай үрээлнүүдые текст сооһоо оложо уншаха.	12.09 12.09	

7	Творческо практикум.	1 час	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ. Үрээлэй үзүүртэ тоһон... гэхэн сэдэбээр зохёолго- бодомжолго бэшэлгэ.	Бэшэмэл хүдэлмэри.	Ажал хүдэлмэрин удха шанар харуулан үрээлнүүдые бэшэхэдээ, өөрынгөө хандаса, хараа бодол элирүүлхэ шухала.	Зорилго түсэб табижа ажаллаха, зэргэсүүлгэ хэхэ. Нурагшад зохёолгоо бэшэхэдээ, буряад хэлэнэйнгээ баялиг хэрэглэн, зохёолойнгоо удха, сэдэб дэлгэрэнгыгээр задалха зэргэтэй.	Нютагайн гаа зонһоо үрээлнүүдые бэшэжэ абаха.	16.09	
8-12	«Абай- Гэсэр хүбүүн». Хоёрдохи халаа "Гэсэрэй дайда дээрэ түрэхэн тушаа».	(Х ам та: 5 ча с.) 2 ча с	Фронтальна – (16-24 н.) Гэсэрэй дайда дээрэ түрэхэн тушаа бээ даагаад уншаха, Сэнгэлэн- Ноён Наран- Гоохон хоёрой хүбүүн юугээрээ хүнһөө ондоо түрөөб? Текст сооһоо олоод уншаха.	Саргал- Ноён хаан аша хүбүүндээ нэрэ үгүүлхээр арад зондоо хандана. Ямар нэрэ үгэнэб? Хэн нэрэ үгөөб? Ямар удхатайб?	Гэсэр ямар зорилготойгоор газарта буужа түрэнэб? Бүлэгэй удхаар хүдэлмэри ябуулхадаа, гол герой ямар бэрхэшээлнүүдые дабанаб гэхэн асуудалда анхаралаа хандуулха..	Энэ хоёрдохи халаагай удха бэшэ халаануудайнь идейнэ удха тайлбарилхада яажа туһалнаб?	Шүүмжэ лэн- тайлбарил гын хөөрэл дөө үнгэргэхэ. Эпосэй «Дурдалга» сээжэлдэхэ.	19.09 19.09	
	«Абай- Гэсэр хүбүүн». Табадахи халаа "Гэсэрэй ой тайгын эзэн Орголи эрэн гүрөөһэ дараһан тушаа».	2 ча с	Фронтальна – «Гэсэрэй ой тайгын эзэн Орголи эрэн гүрөөһэ дараһан тушаа» гэхэн бүлэгэй удха тайлбарилан, уншалгын арга хэрэглэн уншалга. Бүлэгөөр- ном соо	Зохёогшо- Дүрэ Уншагша гэхэн шэглэлээр Гэсэрэй дүрэ зураглахадаа, шүүмжэлэн бодожо үзэлгын арга хэрэглэхэ. (графическа бүридхэлгэ)	Суг хамта хүдэлхэ шадабари олгохо.	Холбоо хэлэлгээ хурсадхаха. Аман хэлэлгэ дээрэ ажаллаха.	Абай- Гэсэрэй дайнда түхээрһэн зураглал уран гоёор уншаха.	23.09 26.09	

			үгтгэн асуудалнуудта харюусаха.						
	«Абай- Гэсэр хүбүүн» үльгэрэй байгуулга.Эпосэй поэтикэ.	1 саг	Индивидуальна «Абай-Гэсэр хүбүүн» үльгэрэй байгуулга уншаха, асуудалнуудта харюусаха.	Буряд үльгэрнүүдэй байгуулгын онсо шэнжэ тодорхойло.	Абай-Гэсэрэй дүрэ ямар тобшолол гаргахаар байнаб?	Үгын баялиг, бэшэмэл ба аман хэлэлгээ хүгжөөхэ. Уншаханаа оршон тойронхи байдалтай зэргэсүүлэн хараха.	«Гэсэр» үльгэрые шэнжэлэг шэд» гэнэн сэдэбтэ реферат бэлдэхэ.	26.09	
13-14	Түүхэлхэн хөөрөөнхөө «Гүн Сакба тухай». Түүхэлхэн хөөрөөнүүд тухай.	2 саг	Индивидуальна-Түүхэлхэн хөөрөөнхөө «Гүн Сакба тухай». Түүхэлхэн хөөрөөнүүд тухай уншаха. (43-46 н) Бээ даагаад хүдэлмэри.	Гүн Сакба тухай хөөрэхэ. Ямар зорилготойгоор энэ хүн манай нютаг руу эльгээгдээн байнаб?	Гансаараа мүн суг хамта хүдэлхэ шадабари олгохо.	Түүхын ямар үе саг тухай эндэ хэлэгдэнэб? Бэшэмэл харюу. . Бэшээн ажалаа анхаралтайгаар шалгаха.	Бэшэмэл хүдэлмэри.	30.09 3.10	
15-18	Нийтэ Монголой уран зохёол. «Монголой нюуса тобшо». 1. Тэмүүжинэй уг гарбал, бага наһанайнь үе». 2. «Чингисэй эдир наһан».	4 час	Индивидуальна-текст дээрэ хүдэлмэри. 1. Тэмүүжинэй уг гарбал, бага наһанайнь үе» уншаад, шүүмжэлэл хэхэ. Фронтальна-асуудалнуудта харюу.	Тэмүүжинэй эдир наһан ямараар үнгэрөөб? Танда энэ дүрэ һайшаагдана гү? Юундэ?	Оэлүн эжын үзүүлхэн үүргэ тухай хөөрэхэ. Бээ даагаад хүдэлхэ шадабари олгохо.	Зохёол соо аман зохёолой зүйлнүүдые олохо.	һанамжа бэшэхэ.	3.10 7.10 10.10 10.10	

	Ниитэ Монголой уран зохёол. «Монголой нюуса тобшо». 3. «Мэргидые хүнөөһэниинь, Тэмүүжиндэ Чингис хаан соло олгогдоһониинь ...»	2 ча с	Индивидуальна- «Мэргидые хүнөөһэниинь, Тэмүүжиндэ Чингис хаан соло олгогдоһониинь...» те кст дээрэ хүдэлмэри. Фронтальна-зохёолой удха ойлгожо, гол зүрилдөөень элирүүлхэ.	Тэмүүжин мэргидые хайшан гэжэ хүнөөһэн бэ? Хэд тухалхан бэ? Зохёол соохи үйлын боложо байһан үе сагта анхаралаа хандуулха.	Тэмүүжинэй бага наһанай хүмүүжүүлгэ, хүгжэлтэ яажа Монголой Чингис хаан болоходонь нүлөөлөөб? гэхэн асуудалда дэлгэрэнгыгээр харюусаха.	Дуунууд, домогууд, арадай сэсэн үгэнүүд ямар удха шанартайб?	Ном соо үгтэһэн асуудал нууд болон даабари нууд дээрэ хүдэлмэри үнгэргэхэ.	14.10 17.10	
19	Творческо практикум.	1 ча с	Монгол Уласай байгуулга тухай (66 н) уншаха, Ш-Н. Р. Цыденжаповай статьягай гол бодол элирүүлхэ.	18 зуун жэлэй эхиндэ, 1206 ондо, Хамаг Монгол гүрэн байгуулагдаһан тухай уншаад, Агууехэ Монгол Уласай бии болоһон түүхэ тухай мэдэсээ үргэдхэхэ.	«Монголой нюуса тобшо» гэхэн зохёол соо Оэлун эхын хайшан гэжэ үхибүүдээ хүмүүжүүлһэн, хүгжөөһэн тухайнь уншаад, зүбөөр зохёолгодоо хэрэглэхэ.	Чингис хаанай, тэрэнэй суута түшэмэлнүүд тухайнь Сахим юртэмсэһөө (Интернедһээ) оложо, Монгол Уласай байгуулгада онсо ехэ үндэһэ нуури эзэлнэ гэжэ баталха.	Зохёохы хүдэлмэри дүүргэхэ.	17.10	
20	ХҮШ – XIX зуун жэлнүүдэй Буряад арадай бэшэмэл зохёолнууд. Дамба- Даржаа Заяев «Замай тэмдэглэлнүүд хээ.	1 ча с	Индивидуальна - ХҮШ – XIX зуун жэлнүүдэй Буряад арадай бэшэмэл зохёолнууд. Дамба- Даржаа Заяев «Замай тэмдэглэлнүүдхээ (67-69 н) уншаха.	Лама, олониитын ажаябуулагша Д-Д. Заяевай намтар, хэһэн, бээлүүлһэн хэрэгэйн удха шанар ямаршые сагта удха шанараа алдахагүй гэхэн ойлгосо үргэдхэхэ.	Тус замай тэмдэглэлнүүдэй удха текстдэ дүтэрхыгөөр дамжуулха.	Далай ламын Жуу орон тухай мэдээсэл бэлдэхэ. Сахим юртэмсэ (Интернет) хэрэглэхэ.	«Д-Д. Заяев-түрүүшын хамба лама» гэхэн сэдэбтэ элидхэл бэлдэхэ.	21.10	

			Фронтальна- Д. –Д. Заяевай «Замай тэмдэглэлнүүдхээ» гол бодолынь хадуужа абаха.						
21	Будда Рабданов «Худалдаа наймаан, түбэд эхэнэрнүүд».	1 ча с	Индивидуальна- Будда Рабдановай ажаябуулга тухай уншаха (70 н.), шэнэ мэдэсээ баталха. Фронтальна – Будда Рабдановай нурагшад тухай хөөрэхэ.	Тэрэ үеын хитад, түбэд тайжын хизааргүй засагтай байһыень элирүүлхэ.	Түбэд эхэнэрнүүд юундэ байра байдалай, газарай эзэн болодог байгаа? Түбэд эхэнэрнүүд тухай хөөрөө бэлдэхэ.	Нэмэлтэ литература хэрэглэхэ: Б. Рабдановай «Мүргэлшэнэй замай тэмдэглэлнүүдые», Г. Цыбиковэй Түбэд ороноор аяншалһан тухайнь оложо уншаха.	Р. Пубаевай «Будда Рабдановай аяншалгын ушар, шалтаг, зорилго тухай» гэхэн статья уншаад, һанам жаяа бэшэхэ.	24.10	
22- 23	XX зуун жэлэй 1-дэхи хахатай буряад уран зохёол. Б. Б. Барадин (Самандабадра) «Буряад-монголой уг гарбалай домог».	2 ча с	Индивидуальна- Б. Б. Барадинай уран найханай юртэмсэ тухай уншаха, тобшо конспект бэшэхэ. Фронтальна- «Буряад- монголой уг гарбалай домог» уншаха, зохёолой гол бодол элирүүлхэ, дэбтэртээ бэшэхэ.	«Буряад- монголой уг гарбалай домог» уншаад, Барга баатарай гурбан хүбүүдхээ ямар угтан, отогоуд гарааб гэжэ тодорүүлхэ.	Б. Барадин ямар уран аргуудые зохёол соогоо хэрэглээб? Харюугаа жэшээнүүдээр тайлбарилха.	Уг гарбалаа элирүүлхэ, угайнгаа харбаалжа зураха.	«Минии уг гарбал» гэхэн сэдэбтэ эссе бэшэхэ.	24.10 28.10	

24-25	Х. Н. Намсараевай уран найханай юртэмсэ. «Цыремпил» туужа. I-дэхи бүлэг, (1, 2, 4 хуби, 86- 102 н.)	2 ча с	Индивидуальна - Х. Н. Намсараевай уран найханай юртэмсэ уншаха, хуряангы конспект бэшэхэ. Фронтальна - «Цыремпил» туужа. I-дэхи бүлэг, (86-102 н.) уншаха, зохёолой экспозици, үйлын уялаа бэшэхэ.	Зохёолой экспозици. Зунай сагай зураглал. Зураглал бэшэхэ. Галшатанай бүлын байдал тодоруулха. Бэшэмэл хүдэлмэри.	Цыремпилэй эхэ эсэгэ хоёр тухай , уг гарбалын бэшэхэ. (91-93 н.) Цыремпилэй уг гарбал тухай автор юун гэжэ хэлэнэб?	Цыремпилэй ядарал, хохидолтой бага наһан тухай хөөрөө бэлдэхэ.	Цыремпил Должод хоёрой портретгэ хабаатай зураглалн ууды бэшэхэ.	31.10 31.10	
26-27	Х. Н. Намсараевай уран найханай юртэмсэ. «Цыремпил» туужа. I-дэхи бүлэг, (5, 8, 10 хуби, 103- 119 н.)	2 ча с	Индивидуальна - Х. Н. Намсараевай «Цыремпил» туужа. I-дэхи бүлэг, (103-119 н.) уншаха. Фронтальна - Зохёолой хүгжэлтэ бэшэхэ. Эжыгээ Цыремпил яжа баярлуулнаб? Бэшэмэл харюу.	Зохёол соо басаганай наадан ямараар үнгэрнэб? Ямар ёһо заншал харуулагданаб?	Ямаахан хүгшэн бэритэй болоходоо, ямар бодолнуудта абтанаб? Ямаахан хүгшэнэй бодолнууды хуряангыгаар бэшэхэ.	Урданай хурим түрын заншал элирүүлхэ. Мүнөө үеын хурим найртай зэргэсүүлхэ.	Цыремпилэй буһалгаа шан боложо байһые текстдэ дүтэрхыг өөр хөөрэхэ.	3.10 3.10	

8 класс. Буряад литература. II четверть. 21 саг.

№ п/п	Хэшээлэй сэдэб	Сагай хубаар и	Нурагшад ай аж аяабуулгын шэнжэ	Хараалагдахан дүнгүүд			Шалгалт - ын түхэл-нүүд	Болзор	
				предметнэ	личносно	Метапредмет-нэ		Түсэ бөөр	Бодо то байдалаар
28 - 29	Х. Н. Намсараевай уран найханай юртэмсэ. «Цыремпил» туужа. II-дохи бүлэг, (3, 5 (тобшо удха) хуби, 120- 133 н.)	2 час	Индивидуальна- Х. Н. Намсараевай «Цыремпил» туужа. I-дэхи бүлэг, (3, 5 (тобшо удха) , 120 – 133 н.) уншаха, текст дээрэ хүдэлмэри. Бүлэгөөр- бэе бэеэ шалгалга. Фронтальна- Цыремпилэй нютагһаа тэрьелһэн ушар шалтагынь элирүүлхэ..	Туужын тус бүлэгүүдэй гол удха элирүүлхэ. Хүхэнсэй үбгэн юун хүн байгаа? Дэлгэрэнгы харюу бэшэхэ.	Хүхэнсэй үбгэнтэнэй байдал зураглаха. Хүхэнсэй үбгэнтэн тухай өөрынгөө үгөөр хөөрэхэ.	Должодой Хүхэнсэй үбгэнэйдэ байһан үе тухай хөөрөө бэлдэхэ, өөрынгөө һанамжа хэлэжэ һураха.	Хүн гээшэ.... Тус үгүүлэл дүүргэхэ.	7.11 7.11	
30	Х. Н. Намсараев «Цыремпил» туужа. II-дохи бүлэг, (6-дахи хуби, 133- 140 н.)	1 саг	Индивидуальна- Х. Н. Намсараевай «Цыремпил» туужа. II -дохи бүлэг, (6- дахи хуби , 133 – 140 н.) уншаха, текст дээрэ хүдэлмэри. Фронтальна- Гаврюшын сэхэ сэбэр хүн байһан тухай хөөрэхэ.	Тус туужын сэдэб элирүүлхэ. Туужа соо ямар үе сагта болоһон байдал харуулагданаб гэһэн асуудалда хуряангы харюу бэшэхэ.	Удхалан хөөрэхэ, тобшолол хэхэ, зохёохы шадбарияа найжаруулха.	Энэ даабаринуудай али нэгыень шэлэжэ дүүргэхэ: 1. Эхэ тухай сээжээр хөөрэхэ.2. Нютаг соогоо	«Цыремпил- буряад арадай түлөөлэгшэ» гэһэн сэдэбтэ зохёолго бэшэхэ.	11.1 1	

						хүндэтэй, олон үхибүүдые хүн болгоһон эхэ тухай очерк бэшэхэ.			
31	Ц. Д. Дондубоной уран найханай юртэмсэ. «Хиртэһэн нара». Туужаһаа хэһэгүүд. Нэгэдэхи бүлэг «Бурхан торхо хоёр».	1 час	Индивидуальна - Ц. Д. Дондубоной уран найханай юртэмсэ уншаха, хуряангы конспект бэшэхэ. Фронтальная - «Хиртэһэн нара». Туужаһаа хэһэгүүд. Нэгэдэхи бүлэг «Бурхан торхо хоёр» уншаха, Радна үбгэнэй газар тээхи түхэл, аяг зангай зураглал шэнжэлхэ.	Раднын коммунада ороһон шалтаг элирүүлхэ, асуудалда харюусаха, харюугаа тобшолхо.	Ямар гурбан хүсэн Раднында тэмсэлдэнэб? Юундэ хэнииньшые хэндээшые сухарилта үгэнэгүйб?	Дулгар хүгшэнэй үгэнүүдтэ сэгнэлтэ үгэхэ.	Дэлгэрэнгы бэшэмэл харюу.	14.11	
32	Ц. Д. Дондубон «Хиртэһэн нара». Туужаһаа хэһэгүүд. Хоёрдохи бүлэг «Тармалгын үе», «Хоёр бэшэг».	1 час	Индивидуальна - Ц. Д. Дондубон «Хиртэһэн нара». Хоёрдохи бүлэг «Тармалгын үе», «Хоёр бэшэг» уншаха. Фронтальная- авторай байгаалиин зураглалые текстын мүнүүдээр баталха, тэрэ ямар уран аргуудые хэрэглэнэб?	Хамтын ажалда хүсэ шадалаа гамнангүй, хэд залуушуул хүдэлнэб, хэн залхуурнаб, юундэ ямар ушарһааб гэхэн асуудалда бэшэмэл харюу бэшэхэ.	Раднын досоогоо бодожо ябахые оложо уншаха, юундэ бодолгото болоноб? Автор юундэ иимэ зураглал оруулааб? Танай ханамжа. Бодомжолго бэшэхэ.	Базар Янжама хоёрой зүрилдөөнэй шалтаг элирүүлхэ. Янжамын хэлэһэн үгэнүүд Базарай ямар байхые элишэлнэб гэхэн асуудал задалха зэргэтэй.	Бодомжолго бэшэлгэ.	14.11	

33	Ц. Д. Дондубон «Хиртэһэн һара». Туужаһаа хэһэгүүд. Гурбадахи бүлэг «Буруулган бүрхэг үдэр».	1 час	Индивидуальна- Ц. Д. Дондубон «Хиртэһэн һара». Туужаһаа хэһэгүүд. Гурбадахи бүлэг «Буруулган бүрхэг үдэр» уншаха, асуудалнуудта харюусаха. Фронтальна- бүлэгэй удха тайлбарилха.	Тус бүлэг соо авторай зураглаһан байгаалиин үзэгдэл геройн сэдхэлэй байдалтай ямар холбоотой байнаб? Хуряангы бэшэмэл харюу.	Радна коммунын ажал тухай юун гэжэ бодомжолноб? Радна үбгэжөөлэй бодолнууд тухай бэшэмэл хүдэлмэри.	Энэ хэһэгэй хэлэ шүүмжэлэгты.	Тайлбари лан уншалга.	18.1 1	
34 - 35	Ц. Д. Дондубон «Хиртэһэн һара». Туужаһаа хэһэгүүд. «Хагсуутай харанхы һүни».	2 час	Индивидуальна- «Хагсуутай харанхы һүни». бүлэг уншаха, текстээр хүдэлмэри. Фронтальна- тус бүлэгэй удха тайлбарилха.	Ямар ушарта Базарай үһөөрхүү зан абари элээр харагданаб? Энэ асуудалда харюусаха, харюугаа баталха.	Радные нюдарган гэжэ хардахадань, хүн зон ямараар энээндэ ханданаб? Текстын удхаар тодорхойло.	Энэ «Хагсуутай харанхы һүни» бүлэгэй нэрэ боложо байһан үйлэ хэрэгүүдтэй ямар холбоотойб? Бодомжолжо үзэхэ.	Автор юундэ энэ бүлэг «Хагсуутай харанхы һүни» гэжэ нэрлээб?	21.1 1 21.1 1	
36	Ц. Д. Дондубон «Хиртэһэн һара». Туужаһаа хэһэгүүд. «Тэрэшни манай хүн гээшэ».	1 час	Индивидуальна- «Тэрэшни манай хүн гээшэ» бүлэг уншаха, текстээр хүдэлмэри. Фронтальна- бүлэгэй удхаар асуудалнуудта харюусаха., тус бүлэгэй удха тайлбарилха.	Юундэ Радна үбгэн дасан ошохо баатай болооб? Өөрынгөө һанамжа хэлэхэ, жэшээнүүдээр баталха.	Нима ямар ушараар дасан ошоноб? Тэрэниие ямар хүн гэжэ ойлгобобта? Юун гэжэ бодонобта? Бодомжолго.	Энэ бүлэгэй эсэстэ автор ямар аргаар уншагшадань гаа һонирхол хурса болгоноб? (189- 190 н.) Тобшо харюу бэшэхэ.	Хуряангы бэшэмэл харюу.	25.1 1	

37 - 38	Ц. Д. Дондубон «Хиртэһэн һара». Туужаһаа хэһэгүүд. «Гэмынь урдаа, гэмшэлынь хойноо».	2 час	Индивидуальна- «Гэмынь урдаа, гэмшэлынь хойноо». Бүлэг уншаха, гол удхынь дамжуулха. Фронтальна- тус бүлэгэй удхаар асуудалнууды зохёохо.	Хүл мүрөө алдаһан Радна хэдэй гарта ороноб? Харюугаа жэшээнүүдээр баримталха.	Ангийн дайсад ямар хорого хэрэг Раднада даалганаб? Радна хиртэжэ байһан һара харахадаа, юундэ бүришье түгшүүритэй байдалда ороноб?	Зохёолой байгуулгын ямар шата эндэ харуулагданхай б? Тус асуудалда харюусаха.	Юундэ энэ хэһэг «Гэмынь урдаа, гэмшэлы нь хойноо» гэжэ нэрэтэйб?	28.1 1 28.1 1	
39	Ц. Д. Дондубон «Хиртэһэн һара». Туужаһаа хэһэгүүд. «Хабарай үдэшэ».	1 час	Индивидуальна- «Хабарай үдэшэ» гэһэн бүлэгэй удха текстдэ дүтэрхыгөөр дамжуулха.	Радна үбгэнэй досоогоо бодожо ябаһан бодолнууд тухай һанамжаяа хэлэхэ.	Залуушуулай омог хүхюун зан абари, эдэбхи үүсхэл тухай хөөрэхэ.	Хамтын ажалай хүгжэжэ, хүсэ орожо байһан тухай хөөрэхэ, жэшээгээр баримталха.	«Хамтын ажалай эдэбхитэд » гэһэн гэһэн мини- зохёолго бэшэхэ.	2.12	
40	Ц. Д. Дондубон «Хиртэһэн һара». Туужаһаа хэһэгүүд. «Хоёр баяр тохёолдобо».	1 час	Индивидуальна «Хоёр баяр тохёолдобо» бүлэг анхаралтайгаар уншаха. Фронтальна – асуудалнуудта харюусаха.	Раднында ямар хоёр баяр тохёолдоноб? Хуряангы харюу бэшэхэ	Раднын, Дулгар хүгшэнэй сэдьхэлээ хананги байһыень хөөрэхэ, сээжэ харюу.	Тус бүлэгэй түгэсхэлэй үгүүлэл анхаралдаа абан, Дулгар хүгшэнэй сэдьхэлэй байдал юун гэжэ ойлгонобта? Бодомжолго бэшэхэ.	Хүнэй сэдьхэлэй байдал харуул һан мүрнүү дые олохо.	5.12	

41	Ц. Д. Дондубон «Хиртэһэн нара». Туужаһаа хэһэгүүд. «Шэнэ бэрхэшээл».	1 час	Индивидуальна - «Шэнэ бэрхэшээл» бүлэг уншаха. Фронтальна – асуудалнуудта харюусаха, бүлэгэй удха дамжуулха.	Шэнэ байдал тогтоожо байһан зоной нанал бодолтой байһыень Раднын ямар үгэнүүд гэршэлнэб? Сээжэ харюу.	Ямар шэнэ бэрхэшээл тохёолдоноб? Радна үбгэн энээн тухай юун гэжэ бодоноб? Бодомжолго бэшэхэ.	Ц. Доной «Хиртэһэн нара» туужа соохи Тэгшэхэн Раднын ба М. Шолоховой «Поднятая целина» роман соохи Кондрат Майданнико вай дүрэнүүдтэ сасуулгын характеристикэ бэшэхэ.	Шалгалтын тестдэ, зохёолго до бэлэдхэл	5.12	
42	Реализм- уран зохёолой шэглэл. Уран зохёол соохи геройн сэдхэлэй байдал (психологизм)	1 час	Индивидуальна- Реализм XIX зуун жэлдэ мүнделһэн. Реализм романтизмтай хамта хүгжэһэн байна.... (217 н-219 н) хуряангы конспект бэшэхэ. Бүлэгөөр хүдэлмэри- 1. Ород уран зохёолдо реализмын хүгжэһэн тухай... 2. Буряад уран зохёолдо реализмын хүгжэһэн тухай... мэдээсэл бэшэхэ.	Уран зохёол соохи геройн сэдхэлэй байдал (психологизм) гэһэн ойлгосо үргэдхэхэ, уншаһан зохёолойнгоо геройнуудай дүрэ дээрэ харуулха, харюугаа жэшээнүүдээр баримталха.	Ц. Дон туужынгаа психологизм харуулхадаа, Радна үбгэжөөлэй дүрөөр тэрэ сагай хүнүүдэй сэдхэлдэ боложо байһан байдал үнэншэмэ тодоор зураглаһыень харуулха.	Х. Намсараев ба Ц. Дон гэгшэд буряад уран зохёолдо эгээ түрүүн геройн доторой байдалда анхаралаа хандуулһан гэжэ гэршэлхэ.	«Хиртэһэн нара» туужа соогоо 30-аад онуудай үеэр болоһон үйлэ хэрэгүүдые Ц. Доной үнэншэмэ өр харуулһа ниинь «гэһэн сэдэбтэ»	9.12	

							зохёолго бэшэхэ.		
43 - 44	Х.х.х. Зохёохы хүдэлмэри. Багшын үзэмжөөр.	2 час	«Хиртэһэн нара» туужа соогоо 30-аад онуудай үеэр болоһон үйлэ хэрэгүүдые Ц. Доной үнэншэмөөр харуулһаниинь» гэһэн сэдэбтэ зохёолго бэшэлгэ.	Геройн абари зан реалистическаар зураглан харуулха ёһо заншал зүбөөр хэрэглэлгэ.	Геройн дотор боложо байһан зүрилдөө зураглалга.	Уран зохёолой геройн доторой байдал зүбөөр зураглан харуулха аргууд ба хэрэгсэлнүүдые зүбөөр зохёолгодоо дамжуулха.	Зохёохы хүдэлмэри. Багшын үзэмжөөр.	12.1 2 12.1 2	
45 - 46	Класһаа гадуур уншалга. Багшын үзэмжөөр.	2 час	Бүлэгөөр хүдэлмэри. Реалистическэ методээр бэшэгдэһэн зохёол уншалга.	Хүниие, хүнэй доторой байдал шэнэ хараагаар хаража, реалистическэ ёһоор харуулһан зохёол хараадаа абаха.	Зохёолой гол зүрилдөөн ба тэрэниие элдэб янзаар тайлбарилха.	Зохёолой автор, зохёолой дүрэ (образ), уншагша гурбанай хоорондохи холбоо элирүүлхэ.	Уншалгын, хөөрэлгын дадал шалгалга.	16.1 2 19.1 2	
47 - 48	Уншаад, шэнжэлээд байхадаа...	2 час	Һүралсалай хахад жэлэй дүн гаргалга.	Арадай аман зохёол, Ниитэ Монголой уран зохёол, ХҮШ-ХІХ зуун жэлнүүдэй буряад арадай бэшэмэл зохёолнууд, ХХ зуун жэлэй 1-дэхи хахад буряад уран зохёолоор бэшэмэл хүдэлмэри.	Зохёолнуудай сэдэб, гол удха, зүрилдөө элирүүлхэ.	Уншаһан зохёолнуудайнгаа байгуулга, сюжет хараадаа абан, ород уран зохёолой нүлөө зарим ушарта үзэгдэнэ гү, али зарим ушарта дайралдана гэһэн бодол тэмдэглэхэ.	Уншаад, шэнжэлээд байхадаа ...	19.1 2 23.1 2	

8 класс. Буряад литература. III четверть. 30 саг.

№	Үзэхэ материал	Саг	Нурагшад ай ажаябуулгын шэнжэ	Хараалагдахан дүнгүүд	Болзор
1-3	Ж.Тумунов “Халуун зүрхэн”	3	Ж.Тумунов ай намтар, зохёохы замтайнь танилсуулха.“Халуун зүрхэн” хөөрөөнтэйнь танилсуулха.	Дайн хүнэй ба арад зоной ажабайдалдаямар нүлөөтэйб гэжэ хараха. Хүн онсо байдалда. Ньютагайнгаа тэрэ үеын байдал тухай хүгшэн эжы абаһаа нураһан һанамжаараа өөһэд хоорондоо андалдаха, хубаалдаха.	9.01 13.01 13.01
4-5	А.Бадаев “Сэргэ”	2	А.Бадаев ай намтар, зохёохы замтайнь танилсуулха.“Сэргэ” шүлэгтэйнь танилсуулха.	“Сэргэ” шүлэгэй байгуулга, хэлэ, түүхэл дээрэ хүдэлхэ, шүлэгэй шүүлбэри схемын ёһоор үнгэргэхэ.	16.01 20.01
6	Уянгата шүлэгэй сюжет	1	Лиро-эпическэ поэзи тухай ойлгосо, тэдэнэй янзанууд, зохёон байгуулгань, онсо шэнжэнүүдтэйнь танилсуулга.	Түүхын баримтанууд	20.01
7-9	К Цыденов “Хээрэ”	3	К.Цыденов ай намтар, зохёохы замтайнь танилсуулха. «Хээрэ» хөөрөөнтэйнь танилсуулха. «Эрэ хүнэй досоо эмээлтэ хазаарта багтаха» гэжэ ойлгосын удха тайлбарилха.	Обзорно темээр соносхол бэшүүлхэ, хүдэлмэриэ хамгаалха дадал хүгжөөхэ	23.01 27.01 27.01
10-14	Ц Галанов “Эсэгийн хүбүүн”	4	Ц.Галанов ай намтар, зохёохы замтайнь танилсуулха. «Эсэгийн хүбүүн» хөөрөөнтэй танилсалга. Дайнай үеын үхибүүдэй байдал зураглалга.	Ньютагайнгаа тэрэ үеын байдал тухай хүгшэн эжы абаһаа нураһан һанамжаараа өөһэд хоорондоо андалдаха, хубаалдаха.	30.01 3.02 3.02 6.02
15-18	Ц Дондогой “Эхэ тухай поэмэ”	4	Ц.Дондогой ай намтар, зохёохы замтайнь танилсуулха. «Эхэ тухай поэмэ» соохи эхын дүрэтэй танилсалга.	Эхын захиһан захяанууд, ажал хүдэлмэрийн дүршэл тухай хэлэһэн үгэнүүдые түүжэ бэшэхэ. «Эхэ – нангин үгэ» зохёолго бэшэхэ.	10.02 10.02 13.02 17.02

				Ц.Дондогой – журналист, публицист гэжэ сэдэбээр дүхэриг шэрээ үнгэргэхэ.	
19	Поэмэ тухай ойлгосо	1	Поэмэ тухай ойлгосо, тэдэнэй янзанууд, зохёон байгуулгань, онсо шэнжэнүүдтэйн танилсуулга.	Поэмын байгуулга, хэлэ, түүхэл дээрэ хүдэлхэ, шүлэгэй шүүлбэри схемын ёһоор үнгэргэхэ.	17.02
20-22	М Самбуев “Аласай замда юрөөнөб”	3	М.Самбуевай намтар, зохёохы замтай танилсуулга. «Аласай замда юрөөнөб» сонедтэйтанилсалга	«Аласай замда юрөөнөб» сонедүүдэй гүрлөөһөө хургаал захяань ургажа ябаһан үхибүүдтэ шухалыень мэдүүлхэ.	20.02 27.02 3.03
23	Сонет тухай, сонедэй түүхэхээ	1	Сонет тухай ойлгосотой танилсуулга.	Буряад, ород шүлэгшэд сооһоо сонедүүдые бэшэдэг поэдүүдтэй танилсаха, мэдэсээ үргэдхэхэ.	3.03
24	Творческо практикум	1			6.03
25-29	Ц-Д Дондокова “Шулуунууд дуулана”	5	Лирическэ зохёол тухай мэдэсэ үргэдхэхэ. Поэмэ соо зураглагдаһан баримтата үйлэ хэрэгүүдые элирүүлхэ.	Поэмын нэрэ тайлбарилха, темэ, идей элирүүлхэ	10.03, 10.03 13.03, 17.03, 17.03
30	Дабгалга-бүридхэлгэ. Четвертин дүн гаргалга.	1	Уран-уншалга шалгалга	Багшын үзэмжөөр. Сээжэ харюу.	20.03

8 класс. Буряад литература. IV четверть. 16 саг

№	Үзэхэ материал	Саг	Нурагшад ай ажаябуулгын шэнжэ	Хараалагдахан дүнгүүд	Болзор
1-7	БЯБжанов “Эртын шүүдэр”. Арадай аман зохёолой заншал уран зохёолдо хэрэглэлгэ	7	Б.Ябжановой намтар, зохёохы замтайнь танилсуулха. «Эртын шүүдэр» туужатай танилсалга.	Уран зохёолшо ямар удхатайгаар арадай аман зохёол хэрэглэнэб гэжэ элирүүлхэ. Зохёолой гол бодол, удха элирүүлхэ. Майдар Майтагсаан хоёрой нүхэсэл, дайнай үеын үхибүүдэй ажабайдал тайлбарилха. Зохёолго бэшэхэ. Удхаарнь схемэ зураха.	3.04, 10.04, 14.04, 17.04 21.04, 21.04 24.04 28.04
8-11	Д.Эрдынеев “Түбэргөөнтэнэй хүбшэргэй”. Хөөрөөнүүдэй цикл. Буряд уран зохёолой нравственна үндэһэн тухай.	4	Д.Эрдынеевэй намтар, зохёохы замтайнь танилсуулха. “Түбэргөөнэй хүбшэргэй” хөөрөөнтэй танилсалга	“Түбэргөөнтэнэй хүбшэргэй” хөөрөөнүүдэй цикл соо Түбэргөөнтэнэй гэр бүлын угай асуудал тайлбарилха.	28.04 5.05 5.05 12.05
12-13	Л.Тапхаев “Андалдааша-гүй баялиг”	2	Л.Тапхаевэй намтар, зохёохы замтайнь танилсуулха. “Андалдааша-гүй баялиг” шүлэгтэй танилсалга	Л.Тапхаевэй “Андалдаашагүй баялиг” шүлэг соо түрэл дайда,бага наһан, эхин дуран,нютагай зон – эгээл нагинаар ханагдаха баялиг, уг удха, ёһо заншал яажа харуулагдааб гэжэ элирүүлхэ.	12.05 15.05
14-15	А.Лыгденов “Нюдэнэй аршаан”	2	А.Лыгденовэй намтар, зохёохы замтайнь танилсалга. «Нюдэнэй аршаан», «Үншэн» хөөрөөнүүдэй гол темэ элирүүлгэ.	Наһатай зоние, эжы абаяа хайрлаха, тэдэндээ туһалха г.м. сэдэбээр эссе бэшэхэ. Презентаци бэлдэхэ	19.05 19.05
16	Дабталга-бүридхэлгэ. Четвертиин дүн гаргалга.	1	Уран-уншалга шалгалга	Багшын үзэмжөөр. Сээжэ харюу.	22.05

4. Нуралсалай методическа хангалга

1. «Буряад литература» Х. Г. Цыденова, Д.Б. Ш. Ширапова., Улаан- Үдэ, «Бэлиг» 2017 он; Хоёр хубитай, нэгэдэхи хуби. 8 -дахи класста үзэхэ нуралсалай ном-хрестомати.
2. «Буряад литература» Х. Г. Цыденова, Б., Ш. Ширапова., Улаан- Үдэ, «Бэлиг» 2017 он; Хоёр хубитай, хоёрдохи хуби. . 8 -дахи класста үзэхэ нуралсалай ном-хрестомати.
3. Буряад нургуулийн программанууд. «Буряад литература» 5-11 классууд. Улаан-Үдэ, 2008 он;
4. Буряад хэлэн болон литератураар дунда нургуулийн нуралсалай заршам. Улаан-Үдэ, 2004 он;
5. Цыренова Ц.Б. «Булагай эхин»: Үхибүүдэй хрестомати. 2-дохи хэблэл. Улаан-Үдэ, 2008 он;
6. Буряад хэлээр, уншалгаар, буряад литератураар нурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал сэгнэхэ эрилтэ. Улаан-Үдэ, 2007 он.
7. Э. Дугаров «Шэлэгдэмэл зохёолнууд». . Улаан-Үдэ, «Бэлиг», 2011 он.

Шэнэ онол арга:

1. Компьютер
2. Проектор
3. Интерактивна самбар
4. «Буряад хэлээр сахим нураха ном»
5. Буряад уран зохёолой соносохо номой һан (аудиобиблиотека)

Шалгаха хэрэгсэл :

- Шалгалтын асуудалнууд ба даабаринууд;
- М-тест
- Электрон номой тестнүүд

Интернет онол арга:

- <http://www.edu.ru> – Федеральний портал «Российское образование».
- <http://www.edu03.ru/-Министерство> образования и науки РБ
- <http://www.buryadxelen.org>
- <http://www.nomoihan.org>
- <http://www.ict/edu.ru/> - Портал «Информационно-коммуникационные технологии в образовании».
- <http://www.Крмо.iv-edu.ru/> – Сайт регионального комплексного проекта модернизации образования.
- <http://fcior.edu.ru/> - Федеральний центр информационно-образовательных ресурсов.
- <http://www.rikuo.ru/> – Сайт республиканского института кадров управления и образования.